

A HÍD IRODALMI DÍJ ÉS A FORUM KÉPZŐMŰVÉSZETI DÍJ ÁTADÁSÁNAK DOKUMENTUMAI

(1999. június 19.)

HÍD IRODALMI DÍJ

JEGYZŐKÖNYV

a Híd-díj bírálóbizottságának 1999. május 19-én tartott üléséről

A Híd Irodalmi Díj bírálóbizottsága – Bordás Győző, Dudás Károly, Fehér Kálmán, Gobby Fehér Gyula (elnök) és Pap József – második ülésén egyhangúan úgy döntött, hogy az 1998. évi Híd Irodalmi Díjat

*Bányai János HAGYOMÁNYTÖRÉS
és Kontra Ferenc GYILKOSSÁG A JOGHURT MLATT*

című kötetének ítéli oda. A bírálóbizottság Bányai János kötetének sajátos koordináta-rendszerét, irodalomértését és következetességét becsülte meg, Kontra Ferenc kötetének pedig egyéni hangvételét, a valóságunk sajátos láttatását értékelte.

VALLOMÁS EGY OLVASÓRÓL

Nem igaz, hogy a kritikus és az esszéíró másodlagos író. Még akkor sem, ha ezt ő maga nyilatkozza. Ma nem engedjük meg neki a túlzott szerénységet. Ez a díjazott könyv éppen azért vált kedvencünké, mert igazi író írta. Egy olyan író, aki sokat tud az irodalomról. Egy olvasó író, aki rászánta magát, hogy vallomást tesz. A *Hagyománytörés* is, akárcsak az utóbbi évek Bányai-művei, nyíltan megvallja az író ízlését, hajlamait, elfogultságait, választását. Miért ne arról írna, ami közel áll szívéhez? Vallomások ezek

az írások, méghozzá egy öntudatos, rendszeresen átgondolt, szigorúan választott szövegekhez ragaszkodó poétikának a vallomásai. Bányai János érett író, arra gondolok, hogy igen pontosan tudja, miről és kiről szeretne írni, kivel, milyen szövegekkel szeretne bíbelődni, napokat, esetleg heteket foglalkozni, mit akar vallani. Ezért válnak írásai telítettké, gazdagokká, az irodalomértés és -értetés csodálatos mutatványává. Ha már kiindulópontja, motivációja, témája az irodalom és a szöveg, akkor bátran választ, élvezettel járja körül témáját, és olyan önismeretet tanúsító biztonsággal vezeti olvasóját az általa olvasottak megismerése felé, hogy azt csak élvezni tudjuk mi is, művészetekkel néha egybezárt olvasók. Olyan irodalom a *Hagyománytörés*, amely önmagában is kitűnő művészi alkotás. Bányai saját irodalomtörténetének egy szegletét mutatja be, olyan művészi szinten, hogy örömmel tartunk vele, hiszen nemcsak azt élvezzük, hogy mindent tud, feltárja számunkra ezt az irodalomtörténetet, hanem az eszközeit is, amellyel ezt teszi, pontosságát, megfogalmazásait, célravezető kérdéseit, alaposan meggondolt mondatait, néha megérezhető szemérmességét. Ennek a könyvnek minden mondatából érezhető az író egyénisége, minden mondatában élvezhető az író tudása, írói tudása. Örülök, hogy kortársam valaki, aki így ismeri, így érti az irodalmat, és aki így tud az irodalomról írni. Annak is örülök, hogy ma ezt elmondhattam róla.

GOBBY FEHÉR Gyula

MIT AKAR(HAT) AZ IRODALOMKRITIKUS?

Nehéz kérdés, de megválaszolható, ha nem áll túl magasan a teoretikus mérce. A kritikus egyszerűen számot ad az olvasmányairól. Eközben valami fontosat, szerinte fontosat akar mondani versekről és regényekről. De megnézi azt is, mi volt (mi történt) előttünk az irodalomban. Meg akarja tudni, hogy milyen volt a múltunk, hogy ezáltal jobban tudhassa, milyen a jelenünk, esetleg arra is gondolhasson, mi tart felénk az időben.

Ennyit akar(hat) az irodalomkritikus. Ez sok is, meg kevés is, ám egyetlen szóval is ki lehet fejezni. A kritikus meg akarja érteni az irodalmat. Mint mindenki más, mint minden olvasó. Megérteni a költészetet, mert ezáltal önmagát érti meg. A kritikus is, az olvasó is. És ez mindennél fontosabb, hiszen nem érthetem meg magamat, nem is jöhetnek rendbe magammal, ha nem értettem meg a másikat, a különbözőt, az idegent.

Ezért olvas az olvasó, ezért olvas a kritikus is. A kritikus beszámolója az olvasmányairól a másik (a különböző, az idegen) beszédének elfogadása és megértése. Megértés nélkül nincs itt, nincs velünk a másik. A másik beszéde nélkül, csupán a magunkéba zártan, reménytelenül hiányosak vagyunk.

Ezt (is) akarja az irodalomkritikus: magányát megosztani mások magányával.

Jogosan kérheti valaki rajtam számon az *itt és most*-ot. A *napit*, ami a jelenünk.

Ebből aztán tényleg nem lehet kilépni. És a kérdés elől sem kitérni.

Kérdéseink vannak, múltat, jelent, jövőt faggató kérdések; előttünk a „mi lesz velünk” borzongató kérdőjele, és az is, választhatunk-e még sorsot magunknak, vagy minden megpecsételődött körülöttünk; azok jártak jól, akik erre már korábban rájöttek, és

itt hagyták nekünk a megkérdozettség gyötrelmét. Tudunk-e ezzel együtt élni, van-e számunkra vigasz?

Amikor regényt, verset olvasunk, amikor az irodalomról beszélünk, ezek a kérdések vesznek körül bennünket; szorításuk akár halálos is lehet.

Mit mondhat erre az irodalomkritikus?

Se többet, se kevesebbet, mint azt, hogy megkérdozettségünket cipeljük csak küzdelmesen a hátunkon, a költészet megértésével meg állítsuk magunk mellé a másikat, a különbözőt, még akkor is, ha ettől nem vigasztalódunk meg.

BÁNYAI János

SAJÁTOS VILÁG

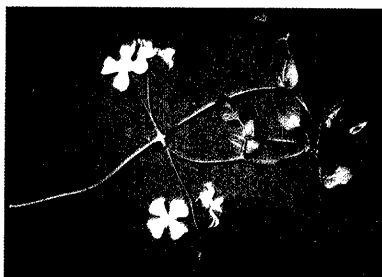
A *Gyilkosság a joghurt miatt* nemcsak a címe miatt időszerű. Kontra Ferenc az az író köztünk, aki bátran és őszintén vállalkozott rá, időálló prózát, művészetet teremt, mikor leírja a ma eseményeit. Nagyon nehéz dolog. Sokaknak nem sikerül. Vannak érdekes riportjaink, vannak karikatúránk, vannak fényképes beszámolók a nap eseményeiről, a közelmúltunkról, de csak most mondhatjuk el, van már egy sajátos írói világ is, megszületett az irodalom, amely majd megőrzi az olvasóknak e kornak arculatát. S amilyen bátorsággal nyúl a téma felé, Kontra ugyanolyan bátorsággal használja az írói eszközöket is. Oly módon ír mai, nagyon olvasmányos, nagyon jellegzetes, nagyon emlékezetes történeteket, hogy elbeszélismódja, mondatai, eszközei is nagyon maiak, nagyon őszinték, sajátos világához méretezettek. Tehetsége ebben a kötetben is felragyog, és ha a kritika sötét hangulatúnak, nehéznek meg a háborúról szólónak nevezi ezeket a novellákat, csak sajnálhatjuk, hogy az írónak még nem jutott ideje sajátos humorát, könnyedségét meg szellemességét csillogtatnia, de a kor, amelyben élünk, s amelyet Kontra legújabb könyveiben megjelenít, eleve megszabja világának körreit. Írónknak nem kell messzi háborúba utaznia, nem kell kilométerek ezreit megtennie, nem kell a középkorba hátrálnia, hogy sajátos élményei legyenek, amelyek sötétek ugyan, de személyesek és igazak. Írónknak elég családjá történetére gondolnia, elég hazalátogatnia szülőfalujába, elég saját élményeit sorba vennie. A *Gyilkosság a joghurt miatt* című könyv igazi elbeszélő műve. A líra, amely minden írásában jelen van, csak még sajátosabbá teszi, személyesebbé avatja az elbeszéléseket. Nekem nagyon tetszik, hogy végre van egy írónk, aki igazi témához nyúl. Bizony, az elbeszélő nem kerülheti meg a halált, a gyilkosságot, a bűnt, a gyűlöletet, a háborút. Kontra Ferenc szembenéz saját múltjával, szembenéz élete nagy témáival, szembenéz jelenünkkel is. Ha műveinek sorát tekintjük, azt is mondhatnánk, ez a bátorság terelte a fiatal költőt az elbeszélés másfajta, de szintén kemény munkát igénylő műfaja felé. Minden új írói világnak időre van szüksége ahhoz, hogy meglelje olvasóit. Úgy vélem, Kontra Ferenc sajátos világa egyre több olvasót hódít meg magának.

GOBBY FEHÉR Gyula

NEM PUBLIKÁLOK BÜNTETÉSBŐL

Amikor Gabriel García Márquez átvette az irodalmi Nobel-díjat, akkor egy sárga rózsát tartott a kezében, nem a titkos értelmű rózsza volt ez, hanem az a mágikus virág, amely színével a zarnokság mindenféle megnyilvánulása ellen tiltakozik, ahogyan azt *A pátriárka alkonyában* leírta, illatával pedig az érzékenység megtestesítője, ezért került a *Szezelem a kolera idején* borítójára.

Én is virágot hoztam most erre a díjátadásra, felemelem, hogy mindenki jól láthassa, természetesen nem azért teszem, hogy kedvenc íróimra hasonlítsak, hiszen aligha érhet bármit is az irodalomban, ami hasonlít. A teraszunkon nyílt ki ez a virág. Aki ismeri, az tudhatja, hogy valójában kétszer ekkora és sötétlila színű. Immár irodalomtörténeti jellege van ennek a növénynek, egyik íróbarátom hagyta rám ugyanis, miután a házunkból elköltözött. Most nem ismerne rá, mert olyan mértékben elhatalmasodott az ólom koncentrációja a levegőben és az uránium-oxid a természetben, hogy bizonyos növényeken ennek szembeötlőek a jelei, ahogy ezeken a szirmokon is.

Egészen addig nem vettem komolyan, hogy a virágok lelkünk barométerei, amíg végig nem hallgattam a rádióban egy ökológusnőt, aki azt mondta, hogy miután belélegezte Újvidék ólomdús levegőjét, ha most terhes volna, a gyermekét biztosan nem tartaná meg. Nem tartom meg én sem a naplófeljegyzéscimmet, melyek az utóbbi három hónapban születtek, mert csenevészek és kifakultak magzatburok nélkül, ahogyan ez a virág. Ami így fertőződik meg, azt jobb eldobni; egyetlen gombnyomással kitöröltem nyolcszáz sort, mert az irodalomban sem érdemes kockáztatni, hogy aztán egész életemben úgy nézzenek valamire, mint egy torzszülőltre. Sosem fogok büntetésből publikálni.

Kiskoromban kertész szerettem volna lenni. Ha kitartok elhatározásomnál, akkor most tudnám, mit ültessek magam köré, ami kibírja. Kaktusznak kellene lenni, nem pedig sápadni el, ha nincs levegő sem az íráshoz, sem az élethez.

Márquez akkor vette át a Nobel-díjat, amikor az *Egy előre bejelentett gyilkosság krónikája* megjelent, amit leírt, megtörtént eseményeken alapult. A véletlen úgy hozta, hogy a *Gyilkosság a joghurt miatt* szintűgy. Egyiket sem lehetett megakadályozni.

FORUM KÉPZŐMŰVÉSZETI DÍJ

JEGYZŐKÖNYV

A Forum Képzőművészeti Díj bírálóbizottsága (Léphaft Pál elnök, Maurits Ferenc és Náray Éva) 1999. május 21-én megtartott ülésén úgy döntött, hogy az 1998. évi Forum Képzőművészeti Díjat Mezei Erzsébet zentai grafikusművésznek ítéli oda.

Mezei Erzsébet alkotótevékenységével, kiváltképp sajátos hangulatú monotípiáival gazdagította a vajdasági képzőművészeti életet. Grafikus munkássága mellett a zsűri méltányolta Mezei Erzsébetnek a zentai gyermekkerámia művésztelep keretében kifejtett pedagógiai tevékenységét is.

JELEKKÉ NEMESEDVE

Hölgyeim és Uraim!

A kép szóval nem mondható el, így Mezei Erzsébet képeit és munkásságát méltatva én másról beszéljek majd.

– Sok helyen jártam, de kisebb tantermet életemben nem láttam! – mondta egyik élő klasszikusunk, amikor (majdnem tíz éve annak már), az ürögi magyar osztály ajtaját egy látogatáskor mögöttünk becsukták. A gyermekrajzok, mint az imádság a kápolnát, úgy tartották össze a kis osztályt. A behavazott út menti jelek nélkül is éreztük, szórványba jöttünk. Ahogy egy másik klasszikusunk mondaná: Ott álltunk Mitteleuropa lerugdalt párkányán.

Itt, ebben az újvidéki kis magyar tanteremben hasonlóan érzem magam. Mezei Erzsébet sajátos hangulatú monotípiáin a dolgok és a gyerekkori élmények jelekké, képekké nemesednek. Mint egy tisztaszobában az almárium, a képek, a monotípiák és a tanítványai által készített kerámiák múlttal és jelennel megrakva állnak.

– Művész hazája a nagyvilág – tartja a hangzatos vélemény, de valahonnan azért el is kell indulni, és szerencsésnek mondható az, aki nem feledkezik meg az út menti jelekről: Mátyás-napról, Szakadóról, pléhkrisztusról, csürkemártásról és Miatyánkról. Szerencsésnek mondhatók, akik magukkal viszik az út menti jeleket, mert könnyebben hazatalálnak önmagukhoz. Azt hiszem, hogy Mezei Erzsébet szerencsés ember, mert a gyerekkori jeleket nemcsak magával vitte, hanem bátran hordozza, és belőlük bármikor ki tudja rakni a hazavezető utat. Ez az út számunkra sem idegen, mert a feketébe foglalt égetett zöldből, ezüstösszürkéből és csendes lilából épült monotípiák stációkként mesélik újra valamennyiünk történetét.

Az ember egész életében úgy is egy helyben utazik. Mindig ugyanazt a történetet meséli, és bárhova megy, mindig a saját pléhkrisztusa alá ér.

Boldogok azok, akik szóval vagy képpel házioltárt tudnak állítani, és az ilyen kis osztályt is össze tudják tartani.

LÉPHAFT Pál